

ANA GRGIĆ, DARKO MATOVAC

CROATICUMOVI MATERIJALI ZA UČENJE HRVATSKOGA JEZIKA I KULTURE

U radu se predstavljaju obrazovni materijali za učenje hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika te obrazovni materijali za učenje sadržaja iz hrvatske kulture koji su osmišljeni i izrađeni te se koriste u nastavnoj praksi u *Croaticumu* – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Središnji dio rada posvećen je *Croaticumovim* najnovijim i najsuvremenijim obrazovnim materijalima za poučavanje hrvatskoga jezika i kulture, te digitalnim materijalima za samostalno učenje. Podsjetimo, *Croaticum* je u suradnji s Centrom za potporu e-učenju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, slijedom financijske potpore Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, izradio dva besplatna otvorena internetska tečaja hrvatskoga jezika naziva A1.HR i A2.HR. Tečajevi se nalaze na poslužitelju Filozofskog fakulteta na adresama <https://a1.ffzg.unizg.hr>; <https://a2.ffzg.unizg.hr>, te <http://croaticum.ffzg.unizg.hr>. Sučelje, kao i sve upute i objašnjenja ponuđeni su na engleskom i španjolskom, što je posebno bitno istaknuti kad je riječ o gramatičkim objašnjenjima jer su pisana s mnoštvom primjera.

Croaticum, punim imenom Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik, Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, središnje je mjesto poučavanja i učenja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednog jezika u Republici Hrvatskoj, ali i znanstvenoga i stručnoga rada na tom području. Riječ o instituciji koja djeluje od 1962. godine te na kojoj je hrvatski jezik i o hrvatskoj kulturi i društvu tijekom posljednjih više od 60 godina učio velik broj inozemnih studenata. Riječ je o studentima koji dolaze na Sveučilište u Zagrebu u sklopu različitih programa studentskih mobilnosti, zatim o velikom broju potomaka hrvatskih iseljenika, koji u Croaticum dolaze posebice u sklopu programa stipendija za učenje hrvatskoga jezika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske (od akademske godine 2024./25. stipendije dodjeljuje Ministarstvo demografije i useljeničtva), prema udjelu u ukupnome broju polaznika slijede ih mnogobrojni strani radnici, imigranti, digitalni nomadi, izbjeglice te sve druge osobe koje uče hrvatski zbog mnogobrojnih različitih razloga. Više o Croaticumu, njegovim programima, polaznicima i načinu rada donose Gr-

Slika 1: Croaticumova izdanja

hrvatskoga jezika i hrvatske kulture, ali i materijala za samostalno učenje. Prvi razlog tomu je praktične naravi, naime nisu postojali materijali koji bi se mogli koristiti u nastavi i koji bi bili u skladu sa suvremenim trendovima u poučavanju jezika i usklađeni s različitim razinama prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike, pa ih je trebalo osmisliti i izraditi, u nastavnoj praksi provjeriti njihovu primjenjivost i učinkovitost, te u konačnici i objaviti. Drugi razlog je taj što je bilo jasno da je mnogobrojnim nastavnicima koji poučavaju hrvatski jezik, bilo u drugim akademskim institucijama u Hrvatskoj ili u inozemstvu ili u različitim drugim nastavnim kontekstima, kao što su dopunske škole, škole stranih jezika i sl., sustavno nedostajalo primjerenih materijala i udžbenika prema kojima bi mogli raditi i koji bi jamčili da je nastava ujednačene kvalitete i u skladu s jezičnim razinama prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike, a osobama koje žele učiti hrvatski jezik nedostaje primjerenih materijala kojima bi se mogli (samostalno) služiti. Zbog ta dva razloga, ali i zbog želje da se znanstveno i stručno područje poučavanja i proučavanja hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika što više i bolje razvija te zbog želje da se kroatistička glotodidaktika razvija usporedno s glotodidaktikama jezika koji se znatno češće poučavaju, kao što su engleski, njemački ili govornicima brojniji slavenski jezici, Croaticum je tijekom svojega rada, a posebice od početka 21. stoljeća, razvio bogatu izdavačku djelatnost koja se u ovome radu u osnovnim crtama predstavlja.

Izdavačka djelatnost Croaticuma obuhvaća s jedne strane objavu nastavnih materijala, ponajprije udžbenika (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Pasini i Udier 2006.a, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2009., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011.b, Udier 2014., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2015., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2021.) i vježbenica (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Pasini i Udier 2006.b, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011.a, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2011.c, Udier i Gulešić Machata 2014., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2016., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2022., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2024.), no i gramatičkog priručnika (Matovac 2022.), priručnika za korekciju izgovora (Banković

gić, Matovac i Aleksovski (2022.), Udier i Gulešić Machata (2019.), Udier (2016.), Banković-Mandić i Čilaš Mikulić (2016.) te Cvitanušić Tvico i Đurđević (2012.).

Croaticum je sustavno i predano usmjeren na usavršavanje i unapređivanje nastavnoga procesa poučavanja hrvatskoga jezika te u svoju nastavu uključuje najnovije rezultate znanstvenih i stručnih istraživanja na području glotodidaktike te ista takva istraživanja i samostalno provodi, razvijajući pritom struku i znanstveno i stručno područje kroatističke glotodidaktike, no kao jedan od imperativa svojega rada Croaticum je postavio osmišljavanje, izradu i objavu različitih materijala za poučavanje

Mandić 2023.) i udžbenika za poučavanje hrvatske kulture (Udier 2014., Udier 2016, Udier 2019.), a s druge strane obuhvaća objavu opisnih okvira hrvatskoga jezika (Grgić, Gulešić Machata i Nazalević Čučević 2013., Gulešić Machata i Grgić 2015., Grgić i Gulešić Machata 2017.) s pomoću kojih se definiraju jezična znanja i vještine na pojedinim razinama poznavanja jezika prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike. Uz to Croaticum je izradio i digitalne nastavne materijale (Čilaš Mikučić i Gulešić Machata 2017., Gulešić Machata i Matovac 2018.) te jedno prilagođeno izdanje književnog djela (Grgić, Đurđević i Salak 2016.), a u pripremi su i materijali za nastavu s manjim brojem nastavnih sati i većim brojem podrazina. Tablica 1 pregledno prikazuje popis objavljenih materijala o kojima će biti riječ. Dodatno je potrebno reći da Croaticum izdaje i seriju znanstveno-stručnih zbornika (Čilaš Mikulić, Udier i Juričić 2012., Čilaš Mikulić i Juričić 2014., Banković-Mandić, Čilaš Mikulić i Juričić 2016., Banković Mandić, Čilaš Mikulić i Matovac 2019., Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Matovac 2023.) u kojima se objavljuju rezultati istraživanja na području poučavanja i proučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika, no o tim zbornicima u ovome radu neće biti riječ jer to nisu materijali za poučavanje ili samostalno učenje (iako su od znatne pomoći svim nastavnicima koji žele na što bolji način osmisliti svoju nastavu).

Tip nastavnog materijala	Naziv	Autor ili urednik	Godina prvog izdanja, izdavač	Razina
Udžbenici	<i>*Hrvatski za početnike 1: Udžbenik i rječnik</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, Sanda Lucija Udier	2006. Hrvatska sveučilišna naklada	A1, A2
	Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga jezika za razine A1 i A2	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2021. FF Press	A1, A2
	<i>Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike (A2–B1)</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2009. FF Press	B1.1
	<i>Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj (B1–B2)</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2011. FF Press	B1.2
	<i>Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2015. FF Press	B2.1
	<i>Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2–C1</i>	Sanda Lucija Udier	2014. FF Press	B2.2

Vježbenice	<i>*Hrvatski za početnike 1: Vježbenica i gramatički pregled</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, Sanda Lucija Udier	2006. Hrvatska sveučilišna naklada	A1, A2
	<i>Razgovarajte s nama! Vježbenica hrvatskoga jezika za razine A1 i A2</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2022. FF Press	A1, A2
	<i>Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za više početnike (A2–B1)</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2011. FF Press	B1.1
	<i>Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za niži srednji stupanj (B1–B2)</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2011. FF Press	B1.2
	<i>*Razgovarajte s nama! Vježbenica i zvučna vježbenica hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2016. FF Press	B2.1
	<i>Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2–C1</i>	Sanda Lucija Udier, Milvia Gulešić Machata	2014. FF Press	B2.2
	<i>Razgovarajte s nama! Vježbenica, zvučna vježbenica i gramatika hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2.1</i>	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier	2024. Hrvatska sveučilišna naklada	B2.1
Gramatika	<i>Basic Croatian Grammar: For Croatian Language Learners</i>	Darko Matovac	2022. Croatian University Press	na engleskom A1, A2 i B1
Priručnik za korekciju izgovora	Priručnik za korekciju izgovora i početno učenje hrvatskog jezika (A manual for Croatian pronunciation and initial learning of Croatian)	Ivančica Banković- Mandić	2023. FF Press	na engleskom A2
Udžbenici o kulturi i društvu	<i>Hrvatska na prvi pogled</i>	Sanda Lucija Udier (ur.)	2014. FF Press	B2, C1, C2
	<i>Croatia at First Sight</i>	Sanda Lucija Udier (ur.)	2016. FF Press	na engleskom sve razine
	<i>Hrvatska na drugi pogled</i>	Sanda Lucija Udier (ur.)	2019. FF Press	B2, C1, C2
Prilagođeno književno djelo	Šegrt Hlapić za razinu B1. Prilagodba romana Čudnovate zgode šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić	Ana Grgić, Ranka Đurđević, Tanja Salak	2016. FF Press	B1

Opisni okviri	<i>Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2</i>	Ana Grgić, Milvia Gulešić Machata (ur.)	2017. FF Press	A2
	<i>Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B1</i>	Ana Grgić, Milvia Gulešić Machata, Iva Nazalević Čučević (ur.)	2013. FF Press	B1
	<i>Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B2</i>	Milvia Gulešić Machata, Ana Grgić (ur.)	2015. FF Press	B2
Digitalni materijali	Massive Open Online Course of the Croatian Language, A1.HR / Cursos masivos abiertos en línea de lengua croata, A1.HR	Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata (ur.)	2017. na internetu	na engleskom i španjolskom A1
	Massive Open Online Course of the Croatian Language, A2.HR / Cursos masivos abiertos en línea de lengua croata, A2.HR	Milvia Gulešić Machata, Darko Matovac (ur.)	2018. na internetu	na engleskom i španjolskom A2

Tablica 1: *Croaticum* objavljeni materijali (* su obilježeni materijali koji više nisu u upotrebi i nisu dostupni u knjižarama)

Udžbenici i vježbenice za učenje hrvatskoga jezika

Ciljevi udžbenika i vježbenica koji su nastali u *Croaticumu* su osposobiti osobe koje uče hrvatski za učinkovitu i realnu komunikaciju na hrvatskome jeziku u skladu s različitim razinama poznavanja jezika prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike. Taj cilj podrazumijeva osim upoznavanja s gramatičkim pravilima i vokabularom i upoznavanje s kulturološkim obilježjima komunikacije na hrvatskome jeziku. U *Croaticumu* se udžbenici, vježbenice i ostali materijali za poučavanje hrvatskoga jezika oblikuju u skladu s komunikacijsko-gramatičko-semantičkim pristupom poučavanju hrvatskoga jezika koji se u *Croaticumu* razvija i usavršava usporedno s razvojem i primjenom materijala u svakodnevnoj nastavnoj praksi, ali i usporedno s provođenjem primijenjenolingvističkih istraživanja i uključivanjem najnovijih znanstvenih i stručnih spoznaja u proces izrade udžbenika, vježbenica i priručnika. Komunikacijsko-gramatičko-semantički pristup poučavanju hrvatskoga jezika u jednakoj mjeri naglasak u poučavanju stavlja na značenje jezičnih jedinica koliko i na njihov oblik i na komunikacijsku situaciju u kojoj se te jezične jedinice pojavljuju. Komunikacija je, u skladu sa suvremenim glotodidaktičkim načelima, polazište, no uzima se u obzir da je komunikacija u jeziku kakav je hrvatski, koji prije svega odlikuje znatno obilje morfoloških oblika, nemoguća bez poznavanja gramatike i ovladavanja njome. Zbog toga materijali koji se razvijaju u *Croaticumu* održavaju činjenicu da je jezik strukturiran sustav gramatičkih elemenata i da je gramatika nositeljica značenja. Objašnjavanje gramatike temelji na objašnjavanju značenja koje se gramatikom prenosi, a to se čini na sustavan, postupan i učinkovit način koji ne opterećuje nepotrebnim te ne odbija pretjeranom i nepotrebnom složenošću. Takav pristup – komunikacijsko-gramatičko-semantički – pokazao se primjerenim i vrlo učinkovitim

u nastavnoj praksi, a progresija poučavanja kakva je razvijena i predstavljena u udžbenicima, vježbenicama i ostalim materijalima temelj je poučavanja hrvatskoga jezika ne samo u Croaticumu nego i na svim drugim mjestima gdje se hrvatski poučava sustavno, posebice na višim razinama. Naravno, u skladu sa suvremenim pristupima poučavanju jezika, udžbenici, vježbenice i ostali materijali nastali u Croaticumu ne zanemaruju kulturološki aspekt učenja jezika te obiluju građom koja na suvremen i zanimljiv način predstavlja činjenice suvremene i tradicijske hrvatske kulture. U nastavku se predstavljaju udžbenik i vježbenica *Hrvatski za početnike 1* te serija udžbenika i vježbenica *Razgovarajte s nama!*

Udžbenik i vježbenica *Hrvatski za početnike 1*

Udžbenički komplet *Hrvatski za početnike 1: Udžbenik i rječnik* i *Hrvatski za početnike 1: Vježbenica i gramatički pregled* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić Mac-hate, Dinke Pasini i Sande Lucije Udier namijenjen je učenju gramatike i vokabulara, uvježbavanju pravilnog izgovora te razvijanju vještine pisanja na hrvatskome jeziku na početnim razinama učenja hrvatskoga jezika, tj. na razinama jezične kompetencije A1 i A2 prema Zajedničkome europskom referentnom okviru za jezike. Riječ je o udžbeničkome kompletu koji označava početak razvoja modernih nastavnih materijala u Croaticumu. Ti moderni nastavni materijali temelje se na stručnom znanju, ali i na primijenjenolingvističkim znanstvenim istraživanjima. Udžbenik i vježbenica prvi put su objavljeni 2006. godine te je od tada objavljen velik broj novih izdanja, a nastava na početnoj razini učenja hrvatskoga jezika održavala se od tada prema tom udžbeniku i toj vježbenici ne samo u Croaticumu već i na brojnim drugim visokoškolskim ustanovama i fakultetima, kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu, ali i u brojnim školama stranih jezika, dopunskim školama hrvatskoga jezika u inozemstvu i sl. Udžbenik i vježbenica postali su tijekom vremena neizostavna početna točka u poučavanju hrvatskoga jezika te je veliki broj onih koji sada već dobro govore hrvatski prve korake učinio zahvaljujući upravo tom udžbeniku i toj vježbenici. Udžbenik je namijenjen različitim tipovima nastave, no obilje materijala koji donosi omogućuju mu da bude jednako koristan i u kraćim nastavnim kontekstima kao i u intenzivnijoj nastavi. Nije predviđen za samostalno učenje, nego za rad s nastavnikom. Krasi ga i velika razina preglednosti i vizualna privlačnost. Kreće se od komunikacijskog pristupa i velik je naglasak na praktičnom razvoju vještina govorenja, slušanja i razumijevanja uz praktične teme iz svakodnevnog života te uključivanje svakodnevnoga razgovornog jezika, no takav pristup ne zanemaruje gramatičku komponentu poučavanja hrvatskoga jezika, što se posebice jasno uočava u jasnoći, strukturiranosti, primjerenosti i postupnosti poučavanja početnicima vrlo izazovne gramatičke kategorije padeža. To znači da se padežima pristupa uzimajući u obzir ne samo njihovu formu nego i njihovo značenje, tj. padežne uloge. Progresija poučavanja gramatičkih sadržaja u potpunosti je usklađena s progresijom usvajanja leksičkih sadržaja. U vježbenici se sve naučeno uvježbava, a vježbenica osim raznolikih zadataka donosi i bogat, no početnoj

razini primjeren gramatički dodatak u kojem se donosi popis padežnih uloga, pravila za tvorbu glagolskih vremena, popis glagola s njihovim rekcijama i sl. Taj gramatički dodatak olakšava usvajanje gramatičkog sadržaja iz udžbenika, no ujedno služi i kao priručno pomagalo za podsjećanje i pronalaženje informacija. Potrebno je istaknuti da se u udžbeniku *Hrvatski za početnike 1: Udžbenik i rječnik* donose i tekstovi o hrvatskoj povijesti, gradovima, poznatim osobama, običajima i zanimljivostima, tj. da se razvija i kulturološka kompetencija osoba koje uče hrvatski jezik. U konačnici se može reći da su ovaj udžbenik i vježbenica prvi značajan pomak koji je Croaticum napravio na području razvoja nastavnih materijala za poučavanje hrvatskoga jezika te da je njime utrt put svim ostalim mnogobrojnim nastavnim materijalima koji su razvijeni u sljedećem razdoblju.

Seriya udžbenika i vježbenica Razgovarajte s nama!

Seriya udžbenika i vježbenica *Razgovarajte s nama!* obuhvaća niz udžbenika i vježbenica namijenjenih učenju gramatike i vokabulara, uvježbavanju pravilnoga izgovora te razvijanju vještine pisanja na hrvatskome jeziku na svim razinama učenja hrvatskoga jezika, tj. na razinama od A1 do C1 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike. Udžbenik *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga jezika za razine A1 i A2* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić Machate i Sande Lucije Udier objavljen je prvi put 2021. godine, a 2022. godine iste autorice objavile su i vježbenicu *Razgovarajte s nama! Vježbenica hrvatskoga jezika za razine A1 i A2*. Taj udžbenik i vježbenica u nastavnoj praksi na Croaticumu zamijenili su udžbenik *Hrvatski za početnike 1: Udžbenik i rječnik* i vježbenicu *Hrvatski za početnike 1: Vježbenica i gramatički pregled*. Iste autorice objavile su 2009. godine *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike (A2–B1)*, godine 2011. *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za više početnike (A2–B1)*, *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj (B1–B2)* te *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za niži srednji stupanj (B1–B2)*. Godine 2015. objavile su *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*, a 2016. godine *Razgovarajte s nama! Vježbenica i zvučna vježbenica hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*. Sanda Lucija Udier objavila je 2014. godine *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2–C1* te su iste godine Sanda Lucija Udier i Milvia Gulešić Machata objavile *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2–C1*. Godine 2024. objavljena je *Razgovarajte s nama! Vježbenica, zvučna vježbenica i gramatika hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2.1* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić Machate i Sande Lucije Udier te je ta vježbenica u nastavnoj praksi na Croaticumu zamijenila *Razgovarajte s nama! Vježbenica i zvučna vježbenica hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*.

Seriya udžbenika i vježbenica *Razgovarajte s nama!* obuhvaća tako niz od ukupno pet udžbenika i pet vježbenica te je jedinstven i nezamjenjiv proizvod u kontekstu pouča-

Slika 2: Serija udžbenika *Razgovarajte s nama!*

vanja hrvatskoga jezika jer je riječ o jedinoj seriji udžbenika i vježbenica koja pokriva toliko velik raspon poučavanja – od početne (A1) do napredne (C1) razine. Zbog te svoje sveobuhvatnosti serija *Razgovarajte s nama!* već je dugi niz godina jedan od najpopularnijih i najboljih izbora za učenje hrvatskoga jezika kojemu se okreću ne samo oni koji hrvatski uče na Croaticumu nego i svi oni koji ga uče u drugim akademskim institucijama u Hrvatskoj i u svijetu, u brojnim neakademskim kontekstima kao što su škole stranih jezika ili u kontekstima manje institucionalnog ili neinstitucionalnog učenja hrvatskoga jezika, posebice u kontekstima hrvatske dijaspore. Serija *Razgovarajte s nama!* temelji se na sustavnoj primjeni teorijskih i stručnih znanja te na prihvaćanju iskustva iz nastavne prakse. Odlikuje se stoga odličnom strukturiranosti i logičnom progresijom u usloznavanju poučavanoga. Svi udžbenici i vježbenice u nizu *Razgovarajte s nama!* temelje se na komunikacijsko-gramatičko-semantičkom pristupu poučavanju hrvatskoga jezika te donose brojne pomno odabrane i relevantne kulturološke informacije, a svaka lekcija pokriva različite aspekte jezika pritom ne zanemarujući razvoj niti jedne od jezičnih kompetencija. Vježbenice donose mogućnost uvježbavanja naučenog i mogućnost samoprovjere, a gramatički sažetci i prilozi koji se u njima donose pomažu u lakšem i jednostavnijem usvajanju i ponavljanju. Posebice je važno istaknuti da svaki udžbenik i svaka vježbenica donose brojne zvučne zapise koji potiču razvoj vještine slušanja i razumijevanja, a dodatno je potrebno napomenuti da vježbenice donose i fonetski dodatak koji omogućuje uvježbavanje izgovora. Potrebno je reći i da je cijela serija bogato ilustrirana, što je posebice važno jer motivira i potiče na brže usvajanje.

Svi udžbenici i vježbenice u seriji sadržajno su iznimno bogati pa su pogodni i za upotrebu u intenzivnijim programima učenja, no dovoljno su prilagodljivi da se mogu upotrebljavati u svim raznolikim kontekstima poučavanja. Iako su primarno namijenjeni za grupni rad s nastavnikom, moguće ih je koristiti i samostalno i u individualnome radu s nastavnikom, posebice na višim razinama učenja. Serija *Razgovarajte s nama!*, kao uostalom i svi ostali materijali koji su razvijeni u Croaticumu, namijenjena je stoga različitim korisnicima – od studenata slavistike i kroatistike, preko potomaka hrvatskih iseljenika, do polaznika tečajeva hrvatskoga jezika. Tijekom protekla dva desetljeća postala je vrijedan i neizbježan resurs svima koji žele naučiti hrvatski, ali i svima onima koji se bave poučavanjem hrvatskoga jezika, a zahvaljujući svojoj ute-

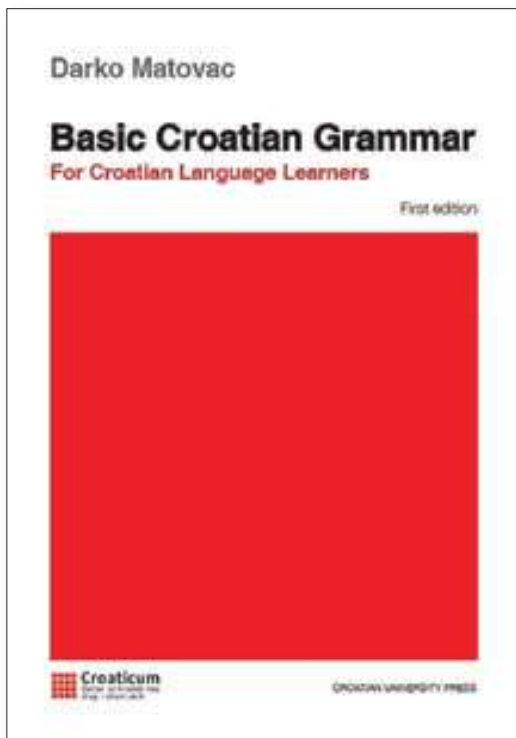
meljenosti u stručnome znanju, teorijskoj podlozi i primjeni rezultata primijenjenolingvističkih istraživanja te zahvaljujući svojoj prilagodljivosti i privlačnosti zasigurno će ostati relevantna i nezaobilazna točka od koje kreće poučavanje hrvatskoga jezika.

Gramatika hrvatskoga jezika

Gramatički priručnik *Basic Croatian Grammar: For Croatian Language Learners* autora Darka Matovca objavljen je 2022. godine i donosi temeljni opis gramatičke strukture hrvatskoga jezika i namijenjen je primarno osobama koje uče hrvatski kao drugi i strani jezik na početnoj razini (A1, A2) i srednjoj razini (B1) učenja jezika prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike. Gramatički opisi i objašnjenja napisani su na engleskome jeziku kako bi bili dostupni što većem broju osoba, a osim gramatičkih opisa i objašnjenja i svi mnogobrojni primjeri prevedeni su na engleski. U priručniku se donosi opis gramatike hrvatskoga jezika koji je prikladan i lako razumljiv te shvatljiv osobama koje tek uče jezik, ali i onim osobama koje žele poboljšati i unaprijediti svoje znanje, primjerice nasljednim govornicima kakvi su potomci hrvatskih iseljenika. Ne pretpostavlja se poznavanje lingvističkih termina i pojmova, što znači da priručnik mogu koristiti svi. Priručnik je predviđen za samostalnu upotrebu, no može se koristiti i u učionicama uz vodstvo nastavnika te nastavnicima može pomoći u osmišljavanju nastave i objašnjavanju gramatičkih pravila. Strukturom priručnik prati redoslijed kojim se gramatičke teme uče u udžbenicima i opisuju u opiscima referentnih razina. To znači da se može čitati poglavlje po poglavlje, a svako sljedeće poglavlje proširuje prethodno znanje. Informacije se ponavljaju na mnogim mjestima u priručniku kako bi se objašnjenja učinila pristupačnijima i razumljivijima, a neka poglavlja na pregledan i lako razumljiv način usustavljaju veće cjeline te donose brojne tablice koje pridonose preglednosti i omogućuju brže i učinkovitije učenje. Od tradicionalnih gramatičkih priručnika hrvatskoga jezika ovaj gramatički priručnik razlikuje se po tome što detaljno objašnjava gramatička pravila koja se u tradicionalnim priručnicima u pravilu samo navode bez pružanja objašnjenja i po tome što se usmjerava na gramatičke pojave koje su osobama koje uče hrvatski iznimno zahtjevne. Kao ključne karakteristike ovoga gramatičkog priručnika mogu se istaknuti pojednostavljen pristup koji se usmjerava na prikazivanje osnovnih gramatičkih pravila bez opterećujućih detalja, orijentiranost na učenika jer je naglasak na objašnjavanju gramatičkih pojava koje su najveći izazov osobama koje uče hrvatski jezik, praktičnost primjene koja se očituje u sustavnosti i preglednosti te navođenju brojnih primjera s prijevodom na engleski jezik, usmjerenost na praktičnost primjene te utemeljenost u višegodišnjem autorovu iskustvu u poučavanju hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika.

Priručnik za korekciju izgovora

Godine 2023. materijalima za poučavanje hrvatskoga jezika Ivančica Banković-Mandić dodala je i *Priručnik za korekciju izgovora i početno učenje hrvatskog jezika (A manual for Croatian pronunciation and initial learning of Croatian)*. Riječ je o priručniku

Slika 3: Basic Croatian Grammar for Croatian language learners

koji je namijenjen početnicima koji su na razini A1/A2 poznavanja jezika prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike. Ovaj priručnik specifičan je i jedinstven po tome što je usmjeren isključivo na olakšavanje i približavanje učenja izgovora, tj. na stjecanje fonetsko-fonološke jezične kompetencije koja je važan preduvjet za stjecanje ostalih jezičnih kompetencija. Priručnik se može koristiti u grupnoj nastavi, ali i za samostalno učenje i usavršavanje izgovora jer sve vježbe prate zvučni zapisi. Izrada priručnika predstavlja proširenje i nadogradnju postojećih fonetskih dodataka koje je ista autorica već objavila kao dijelove vježbenica u seriji *Razgovarajte s nama!* te u rubrikama *Fonetski kutak* u sklopu internetskih tečajeva. Ipak, ovaj priručnik razlikuje se od fonetskih dodataka u mnogočemu, a ponajviše u tome što se tematski oblikuje oko jednog koncepta koji se zatim razrađuje. Naime, poučavanje iz-

govora u ovome priručniku gradi se oko bajke o Snjeguljici i sedam patuljaka. Autorica je priručnik podijelila u sedam cjelina (i patuljaka je sedam) pa se različitim vježbama na pojednostavljenome tekstu bajke uvježbava izgovor glasova i izgovornih cjelina, glasovne asimilacije, naglasci, intonacije te interpunkcija u hrvatskome jeziku. Na kraju priručnika nalazi se prijevod polaznoga teksta o Snjeguljici i sedam patuljaka na čak 18 jezika, npr. na albanski, arapski, bugarski, kineski, mađarski, portugalski, slovački. *Priručnik za korekciju izgovora i početno učenje hrvatskog jezika (A manual for Croatian pronunciation and initial learning of Croatian)* svojom je specifičnom namjenom i usmjerenošću na fonetsko-fonološku jezičnu kompetenciju te konceptom utemeljenim na gotovo univerzalno poznatoj bajci posve jedinstven tip priručnika.

Udžbenici za učenje o hrvatskoj kulturi i društvu

Udžbenik *Hrvatska na prvi pogled* objavljen je 2014. godine, a udžbenik *Hrvatska na drugi pogled* objavljen je 2019. godine. Prijevod prvog udžbenika na engleski jezik pod nazivom *Croatia at First Sight* objavljen je 2016. godine. Urednica tih udžbenika je Sanda Lucija Udier, a udžbenici su osmišljeni i uređeni kao propedeutički skupovi tekstova o najvažnijim temama koje određuju hrvatsku kulturu, društvo i identitet. Udžbenik *Hrvatska na prvi pogled* u deset poglavlja donosi temeljni uvod u hrvatsku kulturu uz tekstove koji govore o hrvatskome jeziku, književnosti, geografiji, povijesti, politici, filmu, svakodnevicu, umjetnosti i etnologiji. Udžbenik *Hrvatska na drugi pogled* svojevrsan je nastavak te u

devet poglavlja donosi tekstove koji su usmjereni ponajprije prema aktualnim pitanjima hrvatskoga društva te pružaju detaljniji uvid u teme kao što su gospodarstvo, migracije, religija, školstvo, mediji ili sport. Tekstove su napisali istaknuti stručnjaci na pojedinim područjima koja su tematizirana, pritom samostalno birajući činjenice i nudeći njihove interpretacije imajući na umu pogled na hrvatsku kulturu i društvo izvana te pružajući sveobuhvatan interdisciplinarni pristup temama. Udžbenici su vrlo vrijedan doprinos razumijevanju hrvatske kulture i društva ne samo strancima i osobama koje se žele uključiti u hrvatsko društvo učeći o njegovoj kulturi i identitetu, nego i domaćim čitateljima jer pruža sveobuhvatan opis društva i kulture ne pretpostavljajući samorazumljivost nekih tema ili njihovu suvišnost. Udžbenici nisu namijenjeni samo studentima kroatistike, kroatologije, slavistike, međunarodnih odnosa ili politologije, potrebno je istaknuti, nego svima onima koje zanima hrvatska kultura, koji žele steći osnovna znanja o hrvatskoj povijesti i sadašnjosti, koji se žele upoznati s različitim vidovima hrvatskoga identiteta, koji žele proširiti svoja znanja o hrvatskome jeziku, književnosti, umjetnosti i kulturi općenito te koji se žele upoznati s izazovima s kojima se susreće suvremeno hrvatsko društvo. Imajući na umu usmjerenost udžbenika i na osobe koje uče hrvatski, pisani su jednostavnim i jasnim jezikom, a tekstovi su popraćeni brojnim ilustracijama.

Prilagođeno izdanje književnog djela

Knjiga *Šegrt Hlapić za razinu B1. Prilagodba romana Čudnovate zgodne šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić* autorica Ane Grgić, Ranke Đurđević i Tanje Salak objavljena je 2016. godine te je zanimljiv doprinos Croaticumovim materijalima za učenje hrvatskoga jezika jer je riječ o prvome hrvatskom izdanju namijenjenom lakom čitanju, tzv. engl. *easy reader*. Riječ je o specifičnome formatu u kojem se, uzimajući u obzir ciljnu publiku koja ne vlada jezikom u potpunosti, prilagođava leksik, jezična struktura i broj riječi u tekstu kako bi se razvile ukupna jezična i kulturna kompetencija. Prilagodba je namijenjena osobama koje znaju hrvatski na razini B1 prema Zajedničkom europskom okviru za jezike. To znači da osobe koje uče hrvatski jezik to važno djelo iz korpusa hrvatske nacionalne književnosti, koje su zbog nepotpune ovladanosti hrvatskim jezikom dosad mogli čitati isključivo u prijevodu na druge jezike (npr. na ruskom, mađarskom, češkom, japanskom, korejskom, perzijskom, esperantu), više ne moraju čekati da ovladaju najvišim razinama poznavanja hrvatskoga, nego ga na hrvatskome jeziku mogu čitati već na razini B1. Budući da su se u leksičkoj prilagodbi ovoga književnog teksta pojavile riječi koje ne pripadaju ili tek djelomično pripadaju svakodnevnom leksiku karakterističnome za razinu B1, autorice su se poslužile različitim postupcima kako bi očuvale autentičnost i stilsku prepoznatljivost djela. Primjerice, riječi kao što su *postolar*, *šegrt* ili *kola* danas zasigurno ne pripadaju svakodnevnom jeziku, ali zbog važnosti tih riječi za samu priču autorice ih zadržavaju i u prilagođenom tekstu. Riječi koje bi nekim govornicima na toj razini mogle biti poznate, a drugima ne, autorice prilagodbe svrstavaju u skupinu *manje poznatih riječi*. U nastojanju da se sama priča što jednostavnije prati i razumije, nepoznate i manje poznate riječi podebljane su u tekstu, a uz rubove teksta nalazi se prijevod tih riječi na engleski. Svaki sljedeći put kada se ta riječ ponovno pojavi, ona je opet podcrtana kako bi se podsjetilo da se ranije već pojavljivala u tekstu. Sve riječi poredane po abecedi nalaze i na kraju knjige u *Rječniku*

Slika 4: Ilustracija iz knjige *Šegrt Hlapić* za razinu B1. Prilagodba romana *Čudnovate zgrade šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić

nepoznatih i manje poznatih riječi. Izdanje je opremljeno i lijepim ilustracijama koje je napravila polaznica Croaticuma iz Portugala. U budućnosti je planirano da knjiga dobije i svoju digitalnu i zvučnu inačicu pa će oni koji uče hrvatski jednostavnim klikom moći upoznati Hlapića.

Adaptacije drugih književnoumjetničkih djela već su uvrštene u različite druge Croaticumove materijale za poučavanje hrvatskoga jezika, npr. bajka o Snjeguljici u priručniku za korekciju izgovora, a u nastavnim materijalima za poučavanje hrvatskoga jezika na višim razinama osobe koje uče hrvatski upoznaju se i s originalnim hrvatskim književnoumjetničkim tekstovima. Svjesni kulturološke važnosti koje književnoumjetnički tekstovi unose u nastavu hrvatskoga jezika, u Croaticumu se i dalje radi na adaptacijama tekstova za pojedine razine poučavanja kako bi se svim osobama koje uče hrvatski jezik omogućilo

da uz vrijedna književnoumjetnička djela hrvatskoga nacionalnog korpusa osjete radost čitanja te poboljšaju svoju ukupnu jezičnu i kulturnu kompetenciju.

Opisni okviri poučavanja hrvatskoga kao drugoga jezika digitalne epohe

Croaticum je objavio i priručnike *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2* urednica Ane Grgić i Milvije Gulešić Machata (2017. godine), *Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B1* urednica Ane Grgić, Milvije Gulešić Machate i Ive Nazalević Čučević (2013. godine) i *Hrvatski B2: Opisni okvir referentne razine B2* urednica Milvije Gulešić Machate i Ane Grgić (2015. godine). Riječ je o opisnim okvirima za hrvatski jezik referentnih razina A2, B1 i B2 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike koji su izrađeni u suradnji s Vijećem Europe. Ta serija priručnika vrlo je važna za razvoj kroatističke glotodidaktike, tj. struke poučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika jer su u tim priručnicima razrađene i raščlanjene jezične funkcije, gramatički oblici, rječnik i protipni izrazi nužni za ovladanost hrvatskim jezikom na pojedinim opisanim razinama. Tim priručnicima hrvatski jezik stao je uz bok drugim dobro opisanim europskim jezicima koji tragaju za jasnim i nedvosmislenim razgraničavanjem i vrednovanjem pojedinih jezičnih razina. Ova serija osmišljena je tako da se njome mogu služiti izrađivači različitih programa učenja hrvatskoga jezika, nastavnici hrvatskoga jezika za neizvorne govornike,

ali je namijenjena i za planiranje samostalnoga učenja. Budući da su ovi priručnici svojevrsni mjerni instrumenti za razine A2, B1 i B2, važno je da svi njihovi korisnici znaju kako se njima ispravno služiti. Nije, naime, isto poučavati isti broj sati u samo nekoliko dana i tjedana ili u nekoliko mjeseci, jednom ili pet dana u tjednu, nije isto ni događa li se to u Hrvatskoj ili negdje drugdje, jesu li oni koje poučavamo govornici srodnih jezika ili nisu, je li riječ o mladima ili o nešto starijima i sl. Uzimajući sve to u obzir, vrlo je važno razumjeti da opisni okviri nisu programi i strogi propisi, nego fleksibilni opisi onih struktura i vještina kojima je potrebno ovladati na pojedinoj razini poznavanja hrvatskoga jezika.

Neobjavljeni materijali za učenje hrvatskoga jezika

Croaticumova serija udžbenika i vježbenica *Razgovarajte s nama!* namijenjena je, kao što je već istaknuto, većinom upotrebi u nastavnim kontekstima koji podrazumijevaju veći broj nastavnih sati na pojedinoj razini poznavanja jezika, npr. učenje hrvatskoga jezika u trajanju od tri nastavna sata svaki dan tijekom cijelog semestra, što je najpopularniji program učenja hrvatskoga jezika na Croaticumu (usp. Grgić, Matovac i Aleksovski 2022.). Međutim, nastava se u nekim programima, pa tako i tijekom Croaticumove ljetne/zimske/jesenske škole hrvatskoga jezika i kulture ili tijekom tečajeva hrvatskoga jezika za Erasmus+ studente koji ne studiraju na Filozofskome fakultetu, nego na ostalim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu, održava i u manjem broju nastavnih sati. Za potrebe poučavanja hrvatskoga jezika u takvim kraćim programima Croaticumovi lektori izradili su zasebne nastavne materijale koji još nisu objavljeni pa nisu dostupni široj javnosti, no svakodnevno se upotrebljavaju i testiraju u nastavnoj praksi s ciljem da se u budućnosti objave. S obzirom na to da je u takvim tzv. skraćanim tečajevima riječ uglavnom o 60 sati jezične nastave s polaznicima, jasno je da su ti nastavni materijali prilagođeni različitim podrazinama glavnih razina, npr. razina B1.1 ima dvije podrazine, razina B2.1 ima dvije podrazine i sl.

U tim neobjavljenim Croaticumovim nastavnim materijalima, kao i u svima onima koji su do sada objavljeni, polazišta su umnogome slična pa su lekcije uglavnom strukturirane tako da se počinje razgovorom o pojedinoj temi, slijedi tekst za čitanje ili slušanje pa zadatci kojima se provjerava razumijevanje i zadatci koji pospješuju ovladavanje vokabularom. Nakon toga vježba se jezik u različitim komunikacijskim situacijama, donosi se gramatički dio lekcije s vježbama te na kraju tekstovi i zadatci za uvježbavanje slušanja i pisanja.

Dodatno, lektori u Croaticumu svakodnevno izrađuju i mnoštvo drugih različitih nastavnih materijala, kako onih koji su prilagođeni pojedinim specifičnim grupama tako i onih koji se upotrebljavaju u specifičnim nastavnim kontekstima, primjerice u individualnoj nastavi, u nastavi na daljinu ili na specijaliziranim tečajevima. Svi materijali podliježu višestrukim postupcima provjere u nastavi, zatim vrednovanju, najprije od kolega i korisnika, a zatim i u vidu recenzentskih postupaka relevantnih stručnjaka za hrvatski kao drugi, strani i nasljedni jezik i stručnjaka za poučavanje stranih jezika.

Digitalni materijali s inovativnim sadržajima

Croaticum je 2017. i 2018. godine u suradnji s Centrom za potporu e-učenju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, slijedom poticaja i financijske potpore Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, izradio dva besplatna otvorena internetska tečaja hrvatskoga jezika naziva A1.HR (Čilaš Mikulić i Gulešić Machata, 2017.) i A2.HR (Gulešić Machata i Matovac, 2018.). Riječ je o internetskim tečajevima koji su organizirani kao MOOC (engl. *massive open online course* / masovni otvoreni internetski tečajevi), što znači da su dostupni velikom broju ljudi, da ih istodobno mogu pohađati tisuće polaznika i, u slučaju tečajeva A1.HR i A2.HR, da su potpuno besplatni. Takav tip tečaja vrlo je popularan jer omogućuje fleksibilno učenje, tj. polaznici nastavnim materijalima mogu pristupiti kad im odgovara i mogu učiti brzinom koja im odgovara. Razvojem MOOC tečaja hrvatskoga jezika Croaticum se pridružio mnogim prestižnim sveučilištima i drugim obrazovnim institucijama koje nude takav tip tečaja, a učenje hrvatskoga jezika postalo je dostupnije i inkluzivnije jer takav tip tečaja pruža priliku za učenje osobama koje nemaju pristup tradicionalnim obrazovnim kontekstima ili im takvi tradicionalni obrazovni konteksti ne odgovaraju, npr. nemaju pristup nastavniku hrvatskoga jezika zbog udaljenosti ili nemaju mogućnost pohađanja klasičnih tečajeva. Budući da je ideja o izradi i pokretanju tih tečajeva došla od Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, glavni cilj tih tečajeva svakako je učiniti lako dostupnim i potpuno besplatnim tečaj za učenje hrvatskoga jezika odraslim potomcima iseljenih Hrvata. Međutim, informacije o broju i lokaciji korisnika koji pristupaju tečajevima pokazuje da oni imaju puno širu bazu korisnika, a što je vrlo jasno vidljivo u posljednje vrijeme u kontekstu otvaranja hrvat-

Slika 5: Polaznici *Croaticumove* jesenske škole hrvatskoga jezika i kulture u akademskoj godini 2023./2024.

skoga tržišta rada stranim radnicima te u kontekstu većeg broja izbjeglica, migranata i azilanata koji se žele uključiti u hrvatsko društvo. Tečajevi se nalaze na poslužitelju Filozofskoga fakulteta na adresama <https://a1.ffzg.unizg.hr> i <https://a2.ffzg.unizg.hr>, no moguće im je pristupiti i preko internetskih stranica Croaticuma na adresi <http://croaticum.ffzg.unizg.hr>. Za pristup nije potrebno otvarati novi korisnički račun, već se tečaju može pristupiti s pomoću Facebookova ili Googleova korisničkoga računa. Sučelje, kao i sve upute i objašnjenja ponuđeni su na engleskom i španjolskom, što je posebno bitno istaknuti kad je riječ o gramatičkim objašnjenjima jer su pisana opširno i s mnoštvom primjera. Svaki tečaj sastoji se od oko 80 lekcija podijeljenih u više cjelina (A1 ima 2 230 online aktivnosti i resursa, a A2 1 630 aktivnosti i resursa), a za svaku lekciju potrebno je oko 45 minuta. Svaka lekcija sastoji se od nekoliko zadataka u kojima se uvježbavaju različite jezične vještine (slušanje, razumijevanje, poznavanje leksika, poznavanje gramatike i dr.), a u svakoj lekciji obrađuje se i jedna gramatička tema te se donosi kulturološki tekst popraćen vježbama razumijevanja. Nadalje, potrebno je istaknuti da i lekcije imaju dio posvećen fonetici u kojem se objašnjavaju izgovori glasova, glasovne promjene i sl. te se sve uvježbava na specifično osmišljenim zadacima. Cilj tih dvaju tečajeva je omogućiti ljudima koji trenutačno ne mogu doći u Hrvatsku ili ne mogu prisustvovati redovito sinkronome internetskom tečaju učenje hrvatskoga jezika te im pomoći da se pripreme za dolazak u Hrvatsku.

Prema podacima iz rujna 2024., tečaj A1 s engleskim sučeljem pohađalo je ukupno 17 263 polaznika, a tečaj sa španjolskim sučeljem njih 5 980. Tečaj A2 s engleskim sučeljem pohađalo je ukupno 1 715 polaznika, a tečaj sa španjolskim sučeljem 384 polaznika, što je ukupno više od 25 000 polaznika. Što se tiče zemalja iz kojih pristupaju, zanimljivo je napomenuti da je riječ o čak 127 različitih zemalja, a najčešće je riječ (redom po broju posjeta) o polaznicima iz Sjedinjenih Američkih Država, Brazila,

Slika 6: A1.HR i A2.HR

Argentine, Kanade i Australije (za oba tečaja). Korisnici pristupaju većinom (67%) korištenjem mobilnih uređaja (pametni telefoni i tableti), a zbog vremenskih razlika u odnosu na našu vremensku zonu, tečaju pristupaju podjednako u svako doba dana i noći. Veliki porast upisa je prije ljeta (svibanj do srpnja) i pred božićne praznike (kraj studenoga i cijeli prosinac).

Zaključno o potrebama, preprekama i planovima

O hrvatskome jeziku nerijetko se govori kao o malome, rjeđe poučavanome jeziku koji je, kao i većina drugih jezika sa sličnim brojem govornika, pod stalnom ugrozom mogućeg zatvaranja studija, škola i lektorata na kojima se u svijetu poučava. S druge strane, Hrvatska sve više prestaje biti isključivo iseljenička te postaje sve više useljenička zemlja pred čijim je useljenicima zadatak da ovladaju lokalnim, okolinskim, hrvatskim jezikom. U Croaticumu je broj polaznika programa učenja hrvatskoga jezika već godinama u porastu, a zadaća Centra i njegovih zaposlenika je učiniti ovladavanje hrvatskim jezikom što učinkovitijim, bržim i boljim. Učiniti hrvatski jezik vidljivim na globalnome tržištu te privlačnim za učenje što većem broju ljudi u Hrvatskoj i izvan nje nije jednostavan zadatak. Uz to što je nužno osmisliti političke strategije, programe i planove za integraciju neizvornih govornika hrvatskoga jezika u hrvatsko društvo, posebice programe reintegracije potomaka hrvatskih iseljenika, što je zadaća političkih i administrativnih struktura, nužno je osigurati odgovarajuće programe i nastavne materijale za učenje hrvatskoga jezika, što je svakako zadaća same struke. Stoga je izrada novih i osuvremenjivanje postojećih nastavnih materijala zadatak koji Croaticum trajno ima pred sobom, a sami autori tih materijala često ističu da se sadržaji i načini poučavanja nikako ne smiju trajno zadržati u istom obliku, nego da se trebaju sustavno i kontinuirano mijenjati u skladu s napretkom u teoriji i praksi poučavanja jezika i kulturoloških istraživanja te se dodatno prilagođavati potrebama korisnika kako ne bi zastarjeli (Udier i Gulešić Machata, 2019: 31-32).

Trenutačno se u Croaticumu radi na razvoju nekoliko različitih specijaliziranih priručnika i udžbenika, a želje i planovi tiču se uglavnom izrade digitalnih nastavnih materijala (e-udžbenika, e-tečaja, aplikacija, digitalnih didaktičkih igara, *podcasta*, obrazovnih videomaterijala i sl.), pri čemu treba voditi računa o primjerenosti formata digitalnih sadržaja, o ograničenjima i mogućnostima koje takvi digitalni formati pružaju, ali i o svrsi i ciljevima koji se žele postići, posebice uzimajući u obzir raznolikosti potencijalnih korisnika tih materijala. Iako je izazov na tome putu doista mnogo, ponajprije tu u obzir treba uzeti brzinu razvoja digitalnih formata te nedostatak dovoljnog broja istraživanja učinkovitosti njihove upotrebe, Croaticum će i dalje predano raditi na izradi materijala koji bi na nastavi, ali i pri samostalnom učenju, bili inovativniji, učinkovitiji i prilagođeniji potrebama osoba koje uče prema materijalima koji su već dostupni želeći tako omogućiti da svima koji žele i nastoje (na)učiti hrvatski jezik taj proces bude što brži, učinkovitiji i ugodniji.

Literatura

- Banković-Mandić, Ivančica. 2023. *Priručnik za korekciju izgovora i početno učenje hrvatskog jezika (A manual for Croatian pronunciation and initial learning of Croatian)*. Zagreb: FF Press.
- Banković-Mandić, Ivančica, Marica Čilaš Mikulić. 2016. „Hrvatski kao drugi i strani jezik iz sveučilišne perspektive”. *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu* 40, 121–138.
- Banković-Mandić, Ivančica, Marica Čilaš Mikulić, Antonio-Toni Juričić (ur.). 2016. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 3. zbornik radova*. Zagreb: FF press.
- Banković-Mandić, Ivančica, Marica Čilaš Mikulić, Darko Matovac (ur.). 2019. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 4. zbornik radova*. Zagreb: FF press.
- Cvitanušić Tvico, Jelena, Ranka Đurđević. 2012. „Pola stoljeća Croaticuma”. U *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 1. zbornik radova*. Uredili Čilaš Mikulić, Marica, Antonio Toni Juričić i Sanda Lucija Udier, 123–133. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, Sanda Lucija Udier. 2006a. *Hrvatski za početnike 1: Udžbenik i rječnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, Sanda Lucija Udier. 2006b. *Hrvatski za početnike 1: Vježbenica i gramatički pregled*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2009. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike (A2–B1)*. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2011a. *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za više početnike (A2–B1)*. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2011b. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj (B1–B2)*. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2011c. *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za niži srednji stupanj (B1–B2)*. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Antonio-Toni Juričić, Sanda Lucija Udier (ur.). 2012. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 1. zbornik radova*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Antonio-Toni Juričić (ur.). 2014. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 2. zbornik radova*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2015. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2016. *Razgovarajte s nama! Vježbenica i zvučna vježbenica hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*. Zagreb: FF Press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata (ur.). 2017. Massive Open Online Course of the Croatian Language, A1.HR / Cursos masivos abiertos en línea de lengua croata, A1.HR. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, <https://a1.ffzg.unizg.hr/>

- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier 2021. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga jezika za razine A1 i A2*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2022. *Razgovarajte s nama! Vježbenica hrvatskoga jezika za razine A1 i A2*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Darko Matovac (ur.). 2023. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 5. zbornik radova*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier. 2024. *Razgovarajte s nama! Vježbenica, zvučna vježbenica i gramatika hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2.1*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Grgić, Ana, Milvia Gulešić Machata, Iva Nazalević Čučević (ur.). 2013. *Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B1*. Zagreb: FF Press.
- Grgić, Ana, Ranka Đurđević, Tanja Salak. 2016. *Šegrt Hlapić za razinu B1. Prilagodba romana Čudnovate zgrade šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić*. Zagreb: FF Press.
- Grgić, Ana, Milvia Gulešić Machata (ur.). 2017. *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2*. Zagreb: FF Press.
- Grgić, Ana, Darko Matovac, Marinela Aleksovski, Marinela. 2022. „60. godina Croaticuma – Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik”, *Hrvatski iseljenički zbornik (2021.)*; 106–125.
- Gulešić Machata, Milvia, Ana Grgić (ur.). 2015. *Hrvatski B2: Opisni okvir referentne razine B2*. Zagreb: FF Press.
- Gulešić Machata, Milvia, Darko Matovac (ur.). 2018. *Massive Open Online Course of the Croatian Language, A2.HR / Cursos masivos abiertos en línea de lengua croata, A1.HR*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, <https://a2.ffzg.unizg.hr/>
- Matovac, Darko. 2022. *Basic Croatian Grammar: For Croatian Language Learners*. Zagreb: Croatian University Press.
- Udier, Sanda Lucija 2014. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2–C1*. Zagreb: FF Press.
- Udier, Sanda Lucija (ur.). 2014. *Hrvatska na prvi pogled*. Zagreb: FF Press.
- Udier, Sanda Lucija (ur.). 2016. *Croatia at First Sight*. Zagreb: FF Press.
- Udier, Sanda Lucija. 2016. „Filološki pristup poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika”. *Croatia: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu* 40 (60), 139–152.
- Udier, Sanda Lucija (ur.). 2019. *Hrvatska na drugi pogled*. Zagreb: FF Press.
- Udier, Sanda Lucija, Milvia Gulešić Machata 2014. *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2–C1*. Zagreb: FF Press.
- Udier, Sanda Lucija; Gulešić Machata, Milvia. 2019. „Suvremeno poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika na Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik”. *Hrvatski*, XVII, 1-2; 27-43.

SUMMARY

CROATICUM MATERIALS FOR LEARNING CROATIAN LANGUAGE AND CULTURE

This article presents teaching materials for learning Croatian as a second, foreign and mother tongue, as well as teaching materials for learning Croatian culture which have been designed and developed and are used in pedagogical practice at *Croaticum* – Centre for Croatian as a Second and Foreign Language, Department of Croatian Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. The main part of the work is devoted to *Croaticum*'s published and unpublished teaching materials for Croatian language teaching, as well as to digital materials for self-study of Croatian. Finally, the article discusses the needs, plans and challenges in creating new educational materials. As a reminder, *Croaticum*, in cooperation with the e-Education Support Centre of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, with the encouragement and financial support of the Central State Office for Croats Abroad, has created two free and open online Croatian language courses called A1.HR (Čilaš Mikulić and Gulešić Machata, 2017) and A2.HR (Gulešić Machata and Matovac, 2018). The courses are available on the Faculty of Humanities and Social Sciences server at <https://a1.ffzg.unizg.hr> and <https://a2.ffzg.unizg.hr>, and can also be accessed via the *Croaticum* website at <http://croaticum.ffzg.unizg.hr>.

RESUMEN

MATERIALES DE CROATICUM PARA APRENDER SOBRE LA LENGUA Y LA CULTURA CROATA

El artículo presenta los materiales educativos diseñados para la enseñanza del croata como segundo idioma, lengua extranjera y lengua heredada, así como recursos para aprender sobre la cultura croata. Estos materiales han sido desarrollados y se utilizan en las prácticas pedagógicas del *Croaticum* – Centro de Croata como Segundo y Lengua Extranjera, parte del Departamento de Croatística de la Facultad de Humanidades y Ciencias Sociales de la Universidad de Zagreb. La parte central del artículo se centra en los materiales educativos publicados y no publicados por *Croaticum* para la enseñanza del idioma croata, además de materiales digitales diseñados para el autoaprendizaje autónomo del idioma croata. Al final del artículo se abordan las necesidades, planes futuros y desafíos en el desarrollo de nuevos materiales educativos. *Croaticum*, en colaboración con el Centro de Apoyo al Aprendizaje Electrónico de la Facultad de Humanidades y Ciencias Sociales en Zagreb, y gracias al apoyo financiero de la Oficina Estatal Central para los croatas fuera de la República de Croacia, ha creado dos cursos en línea gratuitos de croata: A1.HR (Čilaš Mikulić y Gulešić Machata, 2017) y A2.HR (Gulešić Machata y Matovac, 2018). Estos cursos están disponibles en el servidor de la Facultad de Humanidades y Ciencias Sociales a través de las páginas web: <https://a1.ffzg.unizg.hr> y <https://a2.ffzg.unizg.hr>. También pueden accederse a través de la página oficial de *Croaticum*: <http://croaticum.ffzg.unizg.hr>.